

11. A NEMZETI KISEBBSÉGEK VÉDELME

11.1. A NEMZETI KISEBBSÉGEK ALKOTMÁNY ÁLTALI VÉDELME	251
11.1.1. Az egyenjogúságot biztosító intézkedések	253
11.1.2. A másság tiszteletben tartása és a tolerancia ösztönzése	254
11.1.3. Az egyenlőség elve és a hátrányos megkülönböztetés tilalma	255
11.1.4. A nemzetiségellenes gyűlöletkeltés tilalma	257
11.1.5. Az erőszakos beolvasztás tilalma	258
11.2. A NEMZETI KISEBBSÉGI JOGOK ÉS SZABADSÁGJOGOK VÉDELME	258
11.2.1. A szerzett jogok védelme	258
11.2.2. A kisebbségi jogok megsértésének tilalma	259
11.2.2.1. Magyarelles cselekmények	260
11.2.3. Bírósgai és alkotmánybírósgai jogvédelem	267
11.2.3.1. Bírósgai jogvédelem	267
11.2.3.2 Alkotmánybírósgai jogvédelem	268
11.3. A PETÍCIÓHOZ VALÓ JOG	269

Az Egyesült Nemzetek egyezményeiben és nyilatkozataiban, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia dokumentumaiban – kiváltképpen az 1990. június 29-i koppenhágai dokumentumban – a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó számos nemzetközi kötelezettség van.

Az Európa Tanács (ET) tagállamai a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó keretegyezményt egyebek között abból az elhatározásból hozták létre, hogy „saját területeiken védelmezzék a nemzeti kisebbségek fennmaradását”.¹ Eközben figyelembe vették azt is, hogy „az európai történelem megrázkódtatásai megmutatták, a nemzeti kisebbségek védelme alapvető fontosságú kontinensünk stabilitása, demokratikus biztonsága és békéje szempontjából.”

Az ET tagállamai a kisebbségvédelmi keretegyezményben meghatározták „a nemzeti kisebbségek hatékony védelmét, valamint az ezekhez a kisebbségekhez tartozó személyek jogait és szabadságait biztosító és tiszteletben tartandó elveket”, továbbá kötelezettséget vállaltak, hogy ezeket az elveket „nemzeti törvényhozásuk által és megfelelő kormányzati politikával végrehajtsák” – olvasható a keretegyezmény bevezetőjében.

A keretegyezmény 1. cikke határozottan kimondja: „A nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik.”² Az egyezmény 4/1. cikke által pedig a felek „kötelezettséget vállaltak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy számára biztosítják a törvény előtti egyenlőséget és a törvény általi egyenlő védelem jogát”. Az 5/2. cikkben pedig elfogadták, hogy „tartózkodnak minden olyan politikától vagy gyakorlattól, amely a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek akarata elleni asszimilációjára irányul, és védelmezik ezen személyeket minden olyan akciótól, ami a beolvasztásukra irányul”.³

A nemzetközi jog egyértelműen védelmezi a nemzeti kisebbségeket, amely elv végül az ET kötelező érvényű keretegyezményében csúcsonodott ki.

11.1. A NEMZETI KISEBBSÉGEK ALKOTMÁNY ÁLTALI VÉDELME

Szerbiában az alkotmány és a törvény szempontjából mindenki egyenlő, és mindenki jogosult a hátrányos megkülönböztetés nélküli egyenlő törvényes védelemre. Az emberi és a kisebbségi jogok sérelme esetén mindenkinek joga van bíróság általi védelemre és a sérelem okozta következmények elhárítására. Vagyis: általánosságban megismétlik a ma már nemzetközileg garantált emberi és nemzeti kisebbségi jogokat.

¹ Majtényi Balázs – Vizi Balázs szerk.: *A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*. Budapest, 2003, Gondolat Kiadó – MTA Jogtudományi Intézet – MTA Kisebbségkutató Intézet, 158.

² Uo.

³ Uo. 159.

A szerb alkotmány I. Alapelvek részéhez tartozó 14. szakasz címe *A nemzeti kisebbségek védelme*. Ez a kétbekezdéses szakasz a következőképpen hangzik: „A Szerb Köztársaság védelmezi a nemzeti kisebbségek jogait. Az állam külön védelmet szavatol a nemzeti kisebbségeknek teljes egyenjogúságuk megvalósítása és identitásuk megőrzése érdekében.”⁴

A II. részhez (Alapelvek) tartozó 18. szakasz leszögezi, hogy „az alkotmányban szavatolt emberi és kisebbségi jogokat közvetlenül kell alkalmazni”, valamint hogy „az alkotmány szavatolja, és ilyenként közvetlenül kell alkalmazni a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályaival garantált, nemzetközi szerződésekben és törvényekben megerősített emberi és kisebbségi jogokat. Törvény csak akkor írhatja elő e jogok megvalósításának módját, ha ezt az alkotmány kifejezetten előírja, vagy ha egyes jogok természeténél fogva ez megvalósításukban elengedhetetlen, melynek során a törvény semmi esetre sem befolyásolhatja a szavatolt jogok lényegét.”

Ezeknek a jogoknak a megvalósítását törvénnyel csak akkor lehet előírni, 1. „ha ezt az alkotmány kifejezetten előírja”, vagy 2. „ha egyes jogok természeténél fogva ez megvalósításukban elengedhetetlen”. A törvény azonban nem sértheti a szavatolt jog lényegét.

Az első esetben az alkotmány elismeri, hogy bizonyos jogok közvetlenül nem valósíthatók meg, és kimondja, hogy azok megvalósításának módját törvény rendezi. Ez nem jelenti kötelezően a jogok korlátozását, habár a tény, hogy az alkotmány a törvényre bízta valamely jog megvalósításának részletezését, lehetőséget teremt a jog alkalmazási területének szűkítésére.

A 20. szakasz 1. bekezdése megengedi ugyan a szavatolt emberi és kisebbségi jogok törvénnyel való korlátozását, „de csak az alkotmány által megengedett célból és olyan mértékben, amilyen a demokratikus társadalomban a korlátozás alkotmányos céljának eléréséhez szükséges, a szavatolt jog lényegének megsértése nélkül”. A korlátozásokat azokban a rendelkezésekben írja elő, amelyekben a vonatkozó jogokról van szó.

Az alkotmány engedélyezi például a mozgás- és letelepedési szabadság, valamint az ország elhagyására való jog törvénnyel való korlátozását, „ha azt büntetőeljárás lefolytatása, a közrend és közkerülés védelme, fertőző betegségek terjedésének megakadályozása vagy a Szerb Köztársaság védelme indokolja” (39. szakasz, 2. bekezdés). Ugyancsak engedélyezi a gyülekezési szabadság törvénnyel való korlátozását, „ha a korlátozás a közegészség, közkerülés, mások jogainak vagy a Szerb Köztársaság biztonságvédelme érdekében elengedhetetlen” (54. szakasz, 4. bekezdés).

A 20. szakasz 2. bekezdése azt a fontos rendelkezést tartalmazza, hogy „az emberi és kisebbségi jogok elért szintje nem csökkenthető”.

⁴ „(1) Republika Srbija štiti prava nacionalnih manjina.

(2) Država jamči posebnu zaštitu nacionalnim manjinama radi ostvarivanja potpune ravnopravnosti i očuvanja njihovog identiteta.” (Ustav Republike Srbije [az SZK alkotmánya]. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlöny], 2006. november 10. 98. sz.) Az alkotmány magyar nyelvű szövegét lásd a *VajdaságMA [Dokumentumok]* honlapon: <http://www.vajma.info/>

A szakasz 3. bekezdése szerint „az emberi és kisebbségi jogok korlátozása során valamennyi állami szerv, de különösen a bíróságok, kötelesek szem előtt tartani a korlátozott jog lényegét, a korlátozás céljának fontosságát, a korlátozás jellegét és mértékét, a korlátozás és a korlátozás célja közötti viszonyt és azt, hogy ez a cél megvalósítható-e a jog kisebb mértékű korlátozásával”.

Az általános elvekhez tartozik az is, hogy „az alkotmány és a törvény előtt mindenki egyenlő”, és „mindenkinek joga van a hátrányos megkülönböztetés nélküli, egyenlő törvényes védelemre” (21. szakasz, 1. és 2. bekezdés). A szakasz 3. bekezdése a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét tartalmazza.⁵ Ugyancsak tilos és büntetendő minden faji, nemzeti, vallási vagy más különbségtétel, gyűlölet és türelmetlenség kiváltása és szítása (49. szakasz).

Az alkotmány 5/3. szakasza szerint megengedhetetlen – egyebek között – a politikai pártok olyan tevékenysége, amely „a szavatolt emberi és kisebbségi jogok megsértésére vagy faji, nemzeti és vallási gyűlölet szítására irányul”.

Az alkotmány 24. szakasza kimondja, hogy „az emberi élet sérthetetlen”, és betiltja a halálbüntetést, amelyet a büntető törvénykezés már 2002-ben megszüntetett.

Rendkívüli vagy hadiállapot kihirdetése idején megengedett az alkotmányban szavatolt emberi és kisebbségi jogoktól való eltérés, de csak „a feltétlenül szükséges mértékben”. Az eltérési intézkedések nem vezethetnek faji, nemi, nyelvi, vallási, nemzeti hovatartozási vagy társadalmi származási alapon történő megkülönböztetéshez. Semmi esetben nem vonatkozhatnak (202. szakasz) az alkotmány 23. (A személyiség méltósága és szabad fejlődése), 24. (Élethez való jog), 25. (A testi és lelki épség sérthetlensége), 26. (A rabság, a rabsághoz hasonló helyzet és a kényszermunka tilalma), 28. (A letartóztatott személy iránti bánásmód), 32. (A méltányos ítélkezéshez való jog), 34. (Jogbiztonság a büntetőjogban), 37. (Jogi személyiségre való jog), 38. (Állampolgársághoz való jog), 43. (Gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadság), 45. (A katonai vagy bármely más fegyveres szolgálat lelkiismereti okokból történő megtagadása), 47. (A nemzeti hovatartozás szabad kinyilvánításához való jog), 49. (A faji, nemzeti és vallási gyűlölet kiváltásának tilalma), 62. (Házasságkötéshez való jog és a házastársak egyenjogúsága), 63. (A szülésről való döntés szabadsága), 64. (A gyermek jogai), valamint 78. szakaszára (Az erőszakos beolvasztás tilalma).

11.1.1. Az egyenjogúságot biztosító intézkedések

Az alkotmány bevezetőjében kiemeli, egyik kiindulópontja „minden polgár és etnikai közösség egyenjogúsága”. A alkotmány szerint a szerb állam védelmezi a nemzeti kisebbségek jogait, külön védelmet szavatol a nemzeti kisebbségeknek „teljes egyenjogúságuk megvalósítása és nemzeti azonosságuk megőrzése érdekében” (14. szakasz).

⁵ Bővebben lásd a könyv 11.1.3. részfejezetében.

Az egyenjogúságot biztosító intézkedések közé tartozik a nemzeti kisebbségeknek „a közügyek irányításában való részvételére és a közéleti tisztségek betöltésére” való jogsultsága a többi polgárral azonos feltételek mellett, valamint hogy a hatalmi szervekben való foglalkoztatáskor „szem előtt kell tartani a lakosság nemzeti összetételét és a nemzeti kisebbségek tagjainak megfelelő képviseletét” (77. szakasz).

A nemzeti kisebbségekhez és a többségi nemzethez tartozó személyek közötti „teljes és eredményes egyenjogúság biztosítása érdekében” – a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény (4. szakasza) értelmében – a hatalmi szervek az alkotmánnyal és törvénnyel összhangban „jogszabályokat, egyedi jogi aktusokat hozhatnak, és intézkedéseket foganatosíthatnak”, s ezek „nem tekinthetők hátrányosan megkülönböztető aktusnak”.

A büntető törvénykönyv (Btk.) 128. szakasza (Az egyenjogúság megsértése) háromévi börtönbüntetést ír elő annak a személynek, aki más személytől megvonja vagy korlátozza az alkotmány, a törvények vagy egyéb jogszabályok és nemzetközi egyezmények által szavatolt emberi és polgári jogokat annak nemzeti vagy etnikai hovatartozása, valamely fajhoz vagy valláshoz való tartozása, illetve ennek hiánya miatt, politikai vagy egyéb meggyőződése, neme, nyelve, képzettsége, társadalmi helyzete és származása, anyagi helyzete vagy más egyéb személyi tulajdonsága miatt, vagy ilyen különbözősége által kedvezményben vagy előnyben részesíti. Ha ezt a cselekményt hivatalos személy szolgálata közben követi el, három hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetésben részesülhet.⁶

11.1.2. A másság tiszteletben tartása és a tolerancia ösztönzése

Az alkotmányban külön szakaszt (48.) kapott a másság tiszteletben tartásának ösztönzése és a tolerancia szellemének fejlesztése. Szerbia az oktatás, a művelődési élet és a tájékoztatás terén foganatosított intézkedéseivel ösztönzi polgárainak a nemzeti, kulturális, nyelvi és vallási hovatartozásán alapuló különbségek megértését, méltányolását és tiszteletben tartását.

Ugyanezekben a területeken az állam kötelezettséget vállalt, hogy serkenti a tolerancia szellemét és a kultúrák közötti párbeszédet, és hatékony intézkedéseket foganatosít a területén élő valamennyi ember kölcsönös tiszteletben tartásának, megértésének és együttműködésének fejlesztése érdekében tekintet nélkül etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásukra (81. szakasz).

⁶ „(1) Ko zbog nacionalne ili etničke pripadnosti, rasi ili veroispovesti ili zbog odsustva te pripadnosti ili zbog razlika u pogledu političkog ili drugog ubeđenja, pola, jezika, obrazovanja, društvenog položaja, socijalnog porekla, imovnog stanja ili nekog drugog ličnog svojstva, drugome uskrati ili ograniči prava čoveka i građanina utvrđena Ustavom, zakonima ili drugim propisima ili opštim aktima ili potvrđenim međunarodnim ugovorima ili mu na osnovu ove razlike daje povlastice ili pogodnosti, kazniće se zatvorom do tri godine.

(2) Ako delo iz stava 1. ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se zatvorom od tri meseca do pet godina.” (Krivični zakonik. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2005. október 6. 85. sz.; módosítások: 2005. 88. sz.; 2005. 107. sz.; 2009. 72. sz.; 2009. 111. sz.)

Az Európa Tanács Tanácsadó Testülete a kisebbségvédelmi keretegyezménnyel kapcsolatos, Szerbiára vonatkozó véleményében (103. bekezdés) úgy értékelt, hogy „a központi hatalmi szervek Vajdaság AT szerveivel ellentétében, az elmúlt időszakban folyamatosan nem indítottak akciókat, amelyek az etnikai közösségek közötti bizalmat fejlesztették volna”.⁷

11.1.3. Az egyenlőség elve és a hátrányos megkülönböztetés tilalma

Szerbiában az alkotmány tilt minden közvetlen vagy közvetett, bármely, de különösen a fajon, nemen, nemzeti hovatartozáson, társadalmi származáson, születésen, valláson, politikai vagy más meggyőződésen, vagyoni állapoton, kultúrán, nyelven, életkoron, szellemi vagy testi fogyatékoságon alapuló hátrányos megkülönböztetést (21/3. szakasz).⁸

Az alkotmány szavatolja a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek törvény előtti egyenlőségét és egyenlő törvényes védelmét (76/1 szakasz), valamint megismétli a minden, nemzeti kisebbséghez tartozás alapján jelentkező bármilyen hátrányos megkülönböztetés tilalmát (76/2. szakasz).

Nem tekinthetők hátrányos megkülönböztetésnek azok a külön intézkedések, melyeket Szerbia fogyanatosíthat a többi polgárhoz viszonyítva lényegében egyenlőtlen helyzetben levő egyének vagy egyének csoportja teljes egyenjogúságának elérése céljából (az alkotmány 21/4. szakasza).

Ezt a rendelkezést az alkotmány 76. szakaszának 3. bekezdése tovább részletezi, és annak összefüggésében értelmezhető, miszerint: „Nem számítanak hátrányos megkülönböztetésnek azok a külön jogszabályok és ideiglenes intézkedések, amelyeket a Szerb Köztársaság a nemzeti kisebbségek tagjai és a többségi nemzethez tartozó polgárok közötti teljes egyenjogúság elérése érdekében vezethet be a gazdasági, szociális, kulturális és politikai életben, ha ezek az intézkedések a kisebbségek tagjait különösen érintő és kifejezetten hátrányos életkörülményeik javítására irányulnak.”⁹

Az alkotmány 202. szakasza engedélyezi az emberi és kisebbségi jogoktól való eltérést rendkívüli és hadiállapot idején, „de csak a feltétlenül szükséges mértékben”. Ezek az eltérési intézkedések azonban „nem vezethetnek faji, nemi, nyelvi, vallási, nemzeti hovatartozási vagy társadalmi származási alapon történő megkülönböztetéshez”.

⁷ Dimitrijević, Vojin szerk.: *Ljudska prava u Srbiji 2009 – pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava* [Az emberi jogok Szerbiában 2009 – jog, gyakorlat és az emberi jogok nemzetközi mércéi]. Beograd, 2010, Beogradski centar za ljudska prava, 181.

⁸ „Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.” (Ustav Republike Srbije. *Lásd* 4. lábjegyzet.)

⁹ „Ne smatraju se diskriminacijom posebni propisi i privremene mere koje Republika Srbija može uvesti u ekonomskom, socijalnom, kulturnom i političkom životu, radi postizanja pune ravnopravnosti između pripadnika nacionalne manjine i građana koji pripadaju većini, ako su usmerene na uklanjanje izrazito nepovoljnih uslova života koji ih posebno pogađaju.” (Uo.)

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 3. szakasza szerint is „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyekkel szemben tilos nemzeti, etnikai, faji és nyelvi alapon a hátrányos megkülönböztetés minden formája”. A hatalmi szervek nem hozhatnak olyan jogi aktusokat és nem foganatosíthatnak olyan intézkedéseket, amelyek ellentétben vannak ezzel a rendelkezéssel.

A Szerb Képviselőház heves vita és a szerb pravoszláv egyház ellenvetéseinek ellenére 2009. március 26-án elfogadta a kilenc fejezetből, vagyis 63 szakaszból álló, a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló törvényt, amelynek a polgárok alkotmány által szavatolt egyelőségét kellene biztosítania.

A törvény kimondja a hátrányos megkülönböztetés általános (4. szakasz) és megnyilvánulási (közvetlen és közvetett) formáinak (6–7. szakaszok) tilalmát, valamint szabályozza a hátrányos megkülönböztetés elleni védelem eljárását. A törvény 3. szakasza szerint „mindenkinek joga van az illetékes bíróság és a Szerb Köztársaság egyéb hatóságai előtt a hátrányos megkülönböztetés elleni hatékony védelemhez”.

A diszkriminációellenes törvénynek is nevezett jogszabály az alkotmánynál részletesebben határozza meg a polgárok védelmét. Többek között tiltja a gyűlöletbeszédet (11. szakasz), a háborgató és megalázó eljárásokat (12. szakasz), a polgárok hátrányos megkülönböztetését a hatóságok előtti eljárásban (15. szakasz), a foglalkoztatásban (16. szakasz) és szolgáltatások nyújtásában (17. szakasz), a vallás alapján való hátrányos megkülönböztetést (18. szakasz), a hátrányos megkülönböztetést az oktatásban és a szakmai képzés terén (19. szakasz), a nemi (20. szakasz) vagy szexuális irányultság alapján (21. szakasz), a gyermekek (22. szakasz), az életkor (23. szakasz), a nemzeti kisebbségekhez tartozók (24. szakasz), a különböző politikai nézeteket vallók (25. szakasz), a fizikai és szellemi fogyatékkal élők (26. szakasz) vagy bármilyen más betegségben szenvedő személyek (27. szakasz) hátrányos megkülönböztetését.

A törvény 13. szakaszának 1. pontja a hátrányos megkülönböztetés súlyos esetei közé sorolja „az egyenlőtlenség, a nemzeti, faji vagy vallás, nyelv, politikai elkötelezettség, a születés, a szexuális irányultság és fogyatékoság alapján való gyűlölet kiváltását és szítását”. A szakasz 4. pontja ide sorolja még a rabszolgaságot, az emberkereskedelmet, az apartheidet, a népiirtást, az etnikai tisztogatást és azok hirdetését.

A diszkriminációellenes törvény előírja az új, független tiszttség, az egyenjogúság védelmével megbízott (röviden esélyegyenlőségi) biztos tiszttségének életre hívását is (28. szakasz). A biztos elsősorban azoknak a polgároknak a törvényrendeletek megsértésére vonatkozó panaszát fogadja és vizsgálja felül (33. szakasz, 1. bekezdés), akik a hátrányos megkülönböztetés miatt érzik sértve emberi jogaikat. Az írásbeli (vagy jegyzőkönyvbe mondott) panaszhoz a hátrányos megkülönböztető cselekményre vonatkozó bizonyítéko(ka)t kell csatolni (35. szakasz).

A biztos először az ügy békés rendezését indítványozza (38. szakasz), vagyis a diszkrimináló és a diszkriminált fél megegyezésében próbál közvetíteni. 90 napos határidőn belül véleményt mond arról, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés, és erről értesíti a

panasztevőt és azt a személyt, aki ellen a panasz benyújtásra került, valamint javasolja a jogsértés elhárításának módját (39. szakasz). Amennyiben a jogsértő nem jár el a biztos ajánlása szerint, figyelmeztetésben részesül (40. szakasz). Ha pedig további 30 napos határidőben sem hárítja el a sérelmet, a biztos értesítheti a közvéleményt (42. szakasz). Emellett minden hátrányos megkülönböztetésben részesülő személynek, de a biztosnak is – a saját nevében, a hátrányos megkülönböztetésben részesült személy beleegyezése alapján és annak költségére (33. szakasz, 3. pont) – jogában áll keresetet benyújtani a bírósághoz (41. és 43. szakasz).

Az 50-től a 60-ig terjedő szakaszok pénzbüntetés kiszabását irányozzák elő a hatalmi szervezetekben, nevelési és oktatási intézményekben alkalmazott hivatalos, illetve felelős, valamint a jogi személyek és vállalkozók számára, akik hátrányos megkülönböztetést alkalmaznak.

A törvényt 2010. január 1-jétől alkalmazzák.

Ez a jogszabály azért is jelentős, mert az állami szervek egyetlen képviselője sem hagyhatja figyelmen kívül a hátrányos megkülönböztetés eseteit, mivel egy rendkívül részletes fogalomrendszer határozza meg, mi számít diszkriminációnak.¹⁰

11.1.4. A nemzetiségellenes gyűlöletkeltés tilalma

Az alkotmány 49. szakasza alapján „tilos és büntetendő minden faji, nemzeti és vallási különbségtétel, gyűlölet és türelmetlenség kiváltása és szítása”.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvényben (7/1. szakasz) a gyűlöletkeltés tilalma viszont csak olyan megfogalmazásban található, hogy – egyebek között – tilos az e törvénybe foglalt jogokkal való olyan visszaélés, amely „nemzeti, faji és vallási türelmetlenség és gyűlölet kiváltására irányul”.

A büntető törvénykönyv (Btk.) 174. szakasza szerint (Faji, vallási, nemzeti vagy más alapú tekintély sértés) „az a személy, aki valamely személyt vagy csoportot nyilvánosan gyaláz, mert bizonyos fajhoz tartozik, a bőrszíne, vallási, nemzeti, etnikai hovatartozása, illetve egyéb személyes tulajdonsága miatt, pénzbüntetésre vagy egy évig terjedő börtönbüntetésre ítéltető”.¹¹

A Btk. 317. szakasza külön bűncselekménynek tekinti a nemzeti, faji és vallási gyűlölet és türelmetlenség szítását:

1. Azt a személyt, aki nemzeti, faji vagy vallási gyűlöletet vagy türelmetlenséget vált ki, illetve szít a Szerbiában élő nemzeti vagy etnikai közösségek között, hat hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetésre lehet ítélni.

¹⁰ A törvényről lásd még a 2.1. *A nemzeti hovatartozás szabad megválasztása és kinyilvánítása* alatti 2.1.4. pontot. Az első esélyegyenlőségi biztos megválasztása körül bonyodalmakról lásd Pesevszki Evelyn: Talán a második körben. *Magyar Szó*, 2010. március 9. 5.

¹¹ „Ko javno izloži poruzi lice ili grupu zbog pripadnosti određenoj rasi, boji kože, veri, nacionalnosti, etničkog porekla ili nekog drugog ličnog svojstva, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do godinu dana.” (Krivični zakonik. *Lásd* 6. lábjegyzet.)

2. Amennyiben az 1. bekezdésben előírányzott bűncselekményt kényszerítéssel, bántalmazással, a biztonság veszélyeztetésével, a nemzeti, etnikai és vallási jelképek gyalázásával, más tárgyának a rongálásával, emlékművek, emlékhelyek vagy sírhe-lyek meggyalázásával követték el, az elkövető egytől nyolc évig terjedő börtönbün-tetésre ítéltető.
3. Ha az 1. és 2. bekezdésben leírt bűncselekményt hivatali visszaéléssel vagy megha-talmazással való visszaéléssel követi el, illetve ha azok elkövetése közben rendbon-tásra, erőszakra került sor, vagy a Szerbiában élő nemzetek, nemzeti vagy etnikai közösségek együttélése szempontjából más súlyos következménnyel járt, az 1. bekezdésben lévő bűncselekmény egytől nyolc évig terjedő börtönbüntetéssel, a 2. bekezdésben lévő bűncselekmény kettőtől tíz évig terjedő börtönbüntetéssel büntethető.

Az általános iskolai törvény (65. szakasz) és a középiskolai törvény (62. szakasz) is a tanulói kötelezettségek megsértésének tekinti a nemzeti vagy vallási türelmetlenség kife-jezését, ami miatt nevelési-fegyelmi intézkedés róható ki.

11.1.5. Az erőszakos beolvasztás tilalma

Szerbiában – az alkotmány (78. szakasza) alapján „tilos a nemzeti kisebbségek tagjainak erőszakos beolvasztása”. Az ilyen cselekményektől való védelmet „törvény szabályozza”.

Az említett szakasz 3. bekezdése szerint „tilos az olyan intézkedések foganatosítása, amelyek a lakosság nemzeti összetételének mesterséges megváltoztatását idéznék elő azo-kon a területeken, ahol a nemzeti kisebbségek tagjai hagyományosan és jelentős számban élnek”.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény (5. szakasza) úgyszintén tilt minden, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek erőszakos beolvasztá-sára irányuló cselekményt és intézkedést.

11.2. A NEMZETI KISEBBSÉGI JOGOK ÉS SZABADSÁGJOGOK VÉDELME

11.2.1. A szerzett jogok védelme

Az alkotmányos garanciák célja, hogy az „alkotmányba foglalt elidegeníthetetlen emberi és kisebbségi jogok szavatolása az emberi méltóság megőrzését és minden egyén teljes sza-badságának és egyenlőségének megvalósítását szolgálja a joguralom elvén alapuló igazságos, nyitott és demokratikus társadalomban” (19. szakasz).

Az alkotmány 20/2. szakasza kimondja, hogy „az emberi és kisebbségi jogok elért szintje nem csökkenthető”.

Az alkotmányban szavatolt emberi és nemzeti kisebbségi jogokat közvetlenül kell alkalmazni (18/1. szakasz).

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 8. (a szerzett jogok védelmére vonatkozó) szakaszának rendelkezése szerint „e törvénnyel nem változnak és nem szűnnek meg a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogai, amelyeket e törvény hatályba lépése előtt alkalmazott jogszabályok, valamint a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság által aláírt nemzetközi szerződések alapján szereztek”. Ez a megfogalmazás azt jelenti, hogy a szerb államnak szavatolnia kell a törvény meghozatala előtti nemzeti kisebbségi jogok addig elért szintjét.

11.2.2. A kisebbségi jogok megsértésének tilalma

Szerbiában az alkotmányban és a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályaival garantált, a nemzetközi szerződésekkel és a törvényekkel megerősített emberi és kisebbségi jogokat „közvetlenül kell alkalmazni” (az alkotmány 18/1. szakasza). E jogok megvalósítási módja törvényben írható elő, „ha ezt az alkotmány kifejezetten előírányozza, vagy ha egyes jogok természeténél fogva ez megvalósításukban elengedhetetlen, melynek során a törvény semmi esetre sem befolyásolhatja a szavatolt jogok lényegét” (18/2. szakasz).

Fontos rendelkezést tartalmaz a szakasz 3. rendelkezése is, miszerint „az emberi és kisebbségi jogokra vonatkozó rendelkezések értelmezése a demokratikus társadalmi értékek fejlesztésének javát szolgálja összhangban az emberi és kisebbségi jogokra vonatkozó érvényes nemzetközi szabványokkal, valamint a megvalósításukat felügyelő nemzetközi szervezetek gyakorlatával”.

A kisebbségi jogok megsértésének tilalma (az alkotmány 5. szakasza szerint) a politikai pártok olyan tevékenységének tilalmában is megnyilvánul, amely – egyebek között – „a szavatolt emberi és kisebbségi jogok megsértésére vagy faji, nemzeti és vallási gyűlölet szítására irányul”.

Az Alkotmánybíróság betilthatja azt az egyesületet, melynek tevékenysége a szavatolt emberi és kisebbségi jogok megsértésére vagy faji, nemzeti, illetve vallási gyűlölet keltésére irányul (az alkotmány 55/4. szakasza).

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 22. szakaszának címe a Kisebbségi jogok megsértésének tilalma. A szakasz megfogalmazása viszont csak arra vonatkozik, hogy „a nemzeti kisebbségek által lakott területeken tilosak az olyan intézkedések, amelyek megváltoztatják a lakosság nemzeti összetételét, és amelyek megnehezítik a nemzeti kisebbségekhez tartozók jogainak gyakorlását és érvényesítését”. Más kisebbségi jogok megsértéséről a szakasz nem tesz említést.

A szerbiai büntető törvényhozás is több bűncselekményt lát elő a kisebbségi jogok megsértésének, hátrányos megkülönböztetésének és a nemzeti kisebbségek elleni gyűlöletkeltés

esetére. Így a büntető törvénykönyv XIV. (Az emberi és polgári jogok és szabadságok elleni bűncselekmények) fejezetébe tartozó 128. szakasz az egyenjogúság megsértésének, a 129. szakasz a nyelv- és íráshasználati jog megsértésének, a 130. szakasz a nemzeti és etnikai hovatartozás megsértésének, a 131. szakasz a szabad vallásgyakorlásának és a vallási szertartások végzése megsértésének bűncselekményét, a 153. szakasz pedig az emberi és a polgári jogok bűncselekménye elkövetőinek üldözését stb. írja elő.

Az újnáci és fasiszta szervezetek, illetve egyesületek betiltásáról, valamint az újnáci és fasiszta jelképek és ismertetőjelek használatának tilalmáról szóló törvény tiltja a faji, nemzeti vagy vallási gyűlölet és türelmetlenség kiváltását, ösztönzését és terjesztését is (3. szakasz).

11.2.2.1. MAGYARELLENES CSELEKMÉNYEK

A 2000. októberi szerbiai politikai változások után is folytatódott a kisebbségi jogok durva megszegése és az erőszak. A magyarelles cselekményeket alapvetően öt kategóriába sorolhatjuk: 1. fizikai támadások, 2. verekedések (a magyar iskolások zaklatása is ide tartozik), 3. vallási intézmények, temetők és keresztek rongálása és gyalázása, 4. parolák/jelszavak, szlogenek írása, jelképek rajzolása, 5. pamfletok terjesztése.¹² Ezek a „kilengések” csak a jéghegy csúcsát képezik, mivel a nemzeti kisebbségi jogsérelmeknek számos más formája is van. Ilyen például a nemzeti alapon történő hátrányos megkülönböztetés, ami jelen van a társadalomban, de ezt nehéz felderíteni, és még nehezebb bizonyítani.

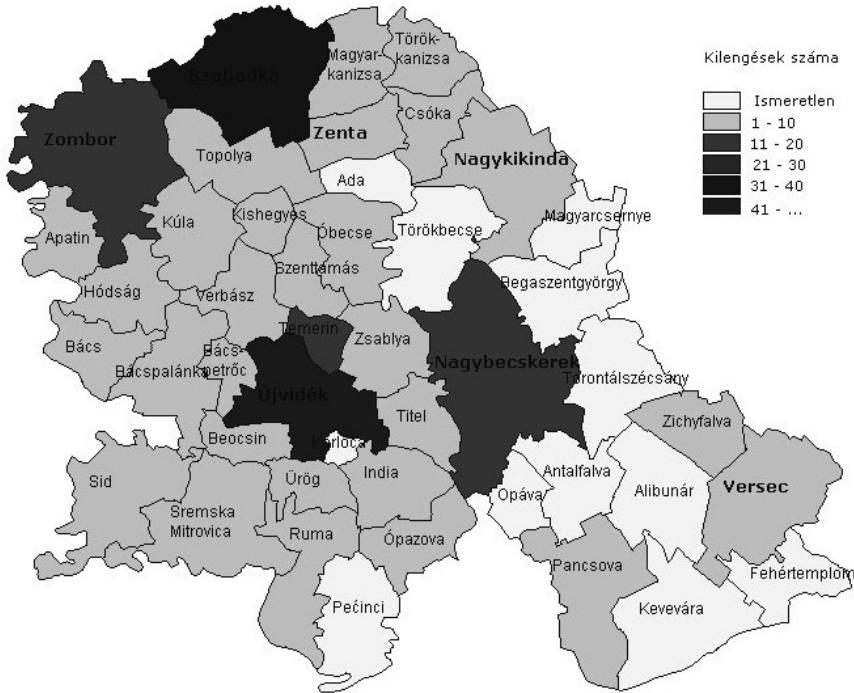
A Szerb Belügyminisztérium adatai szerint 2003. január 1-jétől 2004. június 30-áig Vajdaságban 49, a magyarokat sértő incidensről állítható, hogy etnikai indíttatású: 19 katolikus temető megrongálása, 12 falfirka vagy röpcédula, 7 templomgyalázás, 4 verekedés, 4 verbális támadás és 3 fizikai tettlegesség. A magyar pártok, civil szervezetek és plébániák feljegyzése szerint sokkal több zaklatás történt nemzetiségi és vallási türelmetlenségi alapon, amit a rendőrség nem vizsgált ki. A belügyi szervek szerint 294 esetben nem bizonyítható a nemzeti gyűlölet jelenléte: 129 vagyonsértés és -rongálás (főleg albánok, muzulmánok ellen, a kosovói szerbüldözés idején, 2004. március 17-e után); 56 síremlékgyalázás, 16 katolikus, 14 pravoszláv, 8 egyéb sír); 42 sértő vagy fenyegető jelszó, jelmondat, szimbólum kiírása és pamfletosztogatás; 20 templomgyalázás (5 katolikus, 2 pravoszláv, 13 protestáns); 7 tettlegesség; 5 épületrongálás és 1 névtelen fenyegetés.¹³

¹² Bozóki Antal: Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről. *Létünk*, 2005. 4. sz. 19–20.; Gábrity Molnár Irén: Népeségmozgás – térségünk jövőképe. *Aracs*, 2008. október 23. 14. A magyarelles cselekményeket három kategóriába sorolja: verekedések (általában magyar iskolások zaklatása), magyarelles falfirkák és röplapok, illetve temető- és templomgyalázások (sírok felborítása és összetörése, magyarelles feliratok a sírokon, templomokon, a művelődési házak, színház ablakainak betörése, benzines palackokkal elkövetett gyújtogatások).

¹³ Uo. 14.

Az Európa Tanács rasszizmus- és intoleranciaellenes testületének (ECRI)¹⁴ 2007. december 14-én elfogadott (2008. április 29-én nyilvánosságra hozott), Szerbiáról szóló jelentése szerint 2006-ban a Vajdaságban 162 etnikailag motivált incidens került nyilvántartásba.¹⁵

A szenttamási székhelyű Emberi Jogi Központ (EJK) adatai szerint „2003-tól napjainkig [2008. decemberéig – B. A.] 234 magyarelles atrocitás és jogsértés van dokumentálva a

Incidensek Vajdaság területén 2003–2004-ben
A legtöbb incidens Szabadka és Újvidék, valamint Temerin,
Zombor és Nagybecskerek községek területén volt¹⁶

¹⁴ European Commission against Racism and Intolerance, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/library/pressreleases/54-24_02_2009_en.asp

¹⁵ Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije: Izveštaj o Srbiji, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Serbia/SRB-CbC-III-2008-22-SRB.pdf>, 29–30 és 41–44. Lásd a 2.3.2. *Hangulateltetés a kisebbségek ellen Szerbiában* alcím alatt is.

¹⁶ Uo. 15. A nagybecskereki székhelyű Civil Társadalom-fejlesztési Központ (Centar za razvoj civilnog društva – CRCD) 2012. június 12-én Újvidéken tanácskozást szervezett *Temerin – sadašnjost ili budućnost Vojvodine* [Temerin – Vajdaság jelene vagy jövője] címmel. A tanácskozásra ezzel a címmel Vladimir Ilić és Miroslav Keveždi külön (szerb, magyar és angol nyelvű) kiadványt jelentett meg. Centre for Development of Civil Society – Centar za razvoj civilnog društva, http://cdcs.org.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=13&Itemid=28
 Lásd még Vesela Lalošnak a *Danas* c. belgrádi napilapban (2012. június 23. VIII–IX.) közölt ugyanilyen című írását.

Délvidéken, ezek közül több esetben a sértettek súlyos vagy életveszélyes testi sérüléseket szenvedtek, egy esetben halálos áldozatot is követelt a támadás. A megtörtént esetek száma azonban ennél jóval nagyobb, ugyanis sok esetben előfordul, hogy a sértettek nem merik bejelenteni az ellenük elkövetett támadást, vagy egyszerűen – a rossz tapasztalatok miatt – értelmetlennek tartják ezt megtenni.¹⁷

Egeresi Sándor, a Tartományi Képviselőház (volt) elnöke Ivica Dačić szerbiai belügyminiszter 2009. február 27-i újvidéki látogatása alkalmával elmondta, hogy „a belügyminisztertől megtudta, hogy a nemzetek közötti incidensek száma az utóbbi időben csökkent”, mivel „2007-ben 197, 2008-ban pedig 171 esetet jegyeztek fel”.¹⁸

A belügyminiszter 2010. október 1-jei értékelése szerint Vajdaságban 2009 első nyolc hónapjához képest kedvezőbb a biztonsági helyzet, mert 26 százalékkal (104-ről 77-re) csökkent az etnikai és vallási indíttatású incidensek száma.¹⁹

¹⁷ Kiss Rudolf: Magyarveszély Bácskában! *Magyar Szó*, 2008. december 13–14. 17.

¹⁸ Varjú Márta: 197 helyett 171. *Magyar Szó*, 2009. február 28. március 1. 1., 5.

¹⁹ Uo.

Ivica Dačić belügyminiszter és Egeresi Sándor, a tartományi parlament (akkori) elnöke (2010. augusztus 24-i belgrádi találkozója alkalmával – B. A.) elégedettségét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a Belügyminisztérium jelentése szerint Vajdaságban a nemzetek közötti incidensek száma 25 százalékkal csökkent az előző évhez képest.

Az elégedettséget szolgáltató adat a Vajdaság biztonsági helyzetét taglaló jelentésből származik, emelte ki a belügyminiszter, aki szerint a rendőrség nagyban érdekelt, hogy minél több, valamely kisebbséghez tartozó polgár jelentkezzen a rendőrség kötelékébe. Ugyanakkor Egeresi kiemelte, hogy az incidensek csökkenéséhez nagyban hozzájárultak a belügyminisztérium és a tartományi parlament közös programjai és akciói is. (Diósi Árpád: Nyugodtabban alhatunk? *Magyar Szó*, 2010. augusztus 25. 5.; Vajdaság biztonságosabb lett [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2010. október 1. <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=tukor&id=3646>)

Az Európai Bizottság 2010. november 9-én kiadott EU-bővítési jelentésében külön említette, hogy „a Vajdaságban javult a helyzet az etnikai kisebbségek szempontjából, és az ilyen jellegű incidensek száma is csökkent, kivizsgálásokban azonban az EU még mindig számos elégtelenséget tapasztalt”. (Veres Béla/MTI: EB-országjelentés: Javult a helyzet Vajdaságban a kisebbségek szempontjából [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2010. november 9. <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=tukor&id=3743>).

„A vajdasági magyar politikusok egy mesebeli helyzetet próbálnak bemagyarázni az atrocitások kapcsán” – mondta el Szlivka Gábor a Magyar Remény Mozgalom 2011. január 26-i topolyai sajtótájékoztatóján. Szerinte nem a tolerancia-programok miatt csökken a magyar és más kisebbségek elleni támadások száma, hanem mert az emberek nem jelentik azokat be. (Lakatos János: Délvidéki magyar valóság. *Magyar Szó*, 2011. január 27. 5.)

„A kik korábban magyar és más kisebbségek ellen léptek fel, azok egész biztos azért nem ismételték meg tetteiket, mert a topolyai toleranciátáborokban a tábornúz mellett ültek, vagy mert a lelkükre vették Dačić úr kisebbségek elleni támadásokat elmarasztaló szavait... Ugyan már... Aki így hiszi, az tegyen egy tanulmánykörtutát a temerini vagy szabadkai éjszakában, és hamar meggondolja majd magát...” – kommentálta az írást a lap internetes oldalán az egyik olvasó (pecellosi, 2011. január 27. 12:37 | #13).

Egeresi Sándor, a vajdasági parlament elnöke 2011. március 9-én, Kövér László, a Magyar Országgyűlés és Slavica Đukić Dejanović, a szerbiai parlament elnökének újvidéki látogatásakor elmondta, hogy „a tartományi képviselőház és a belügyminisztérium kiváló együttműködésének köszönhetően a nemzeti indíttatású incidensek száma az utóbbi években egyre csökken. Adator is említett, 2009-ben 150 ilyen jellegű bűntettet jegyeztek fel, 2010-ben pedig 110 incidens történt. Mindenképpen azon lesznek, hogy ez a csökkenő tendencia tovább folytatódjon” – mondta Egeresi (Varjú Márta: A múltbéli cselekedetek beismerésének ideje. *Magyar Szó*, 2011. március 10. 1., 5.)

A 2010. évi vajdasági belbiztonsági helyzet elemzése volt terítéken a Tartományi Biztonsági Tanács 2011. március 14-i ülésén, amelyen részt vett Ivica Dačić belügyminiszter is. A tárgyalás lezárultával Egeresi Sándor, a testület elnöke és a belügyminiszter együtt számoltak be az újságíróknak arról, hogy a tartományban egyre kedvezőbb a belbiztonsági

A kisebbségi jogszérmek és a kisebbséghez tartozók (a legtöbb esetben magyarok) elleni támadások pontos számát valójában senki sem tudja. Az emberek ezekről nem szívesen beszélnek, mert félnek, vagy éppen azért, mert megfenyegették őket, hogy mi történik velük, ha erről szólnak.

A magyarellenesség ott a legerőteljesebb, ahol a szerbség lélekszáma az utóbbi tizenöt évben látványosan megnőtt, ám ennek ellenére az adott helyen még mindig jelentős számú magyar él. A nemzeti kizárólagosságra törekvő életézés viszont ezt nem tudja elviselni. Zavarja a magyar beszéd, a magyar zene, a magyar felirat, a magyar zászló, egyszóval minden, ami arra emlékezteti, hogy előtte itt már mások is éltek, sőt itt is akarnak maradni, és ehhez még mindig elegen vannak. A Vajdaságban jelenleg három olyan település van, ahol a fenti okok miatt gyakoriak az etnikai töltetű incidensek: Temerin, Szabadka és Óbecse. Ez utóbbiról a híradásokban ritkábban hallunk, mivel mind a rendőrség, mind a helyi politika egyelőre hatékonyan leplezi a történéseket.²⁰

Az incidensek miatt növekedett a nemzetek közötti feszültség, erősödött a nemzeti türelmetlenség, és megromlottak a nemzetek közötti viszonyok, különösen észlelhető a fiatalok nemzeti alapon történő elkülönülése. Az elkövetők ellen a legtöbb esetben továbbra sem indítanak bűnvádi és szabálysértési eljárást, ha pedig indítanak, az rendre enyhe büntetéssel vagy még azzal sem fejeződik be. Ezért nem véletlen, hogy a magyarverések kárvallottjai sokszor nem vállalják a feljelentéssel járó újabb megpróbáltatásokat. Zomborban például a 2008. év elején a nemzeti és faji türelmetlenséget szító incidensek közül mindössze egy esetben született elmarasztaló ítélet annak ellenére, hogy több elkövetőt azonosítottak és azonnal el is fogtak a rendőrök. Többjüket azért nem ítélték el, mert „még nem töltötték be a 14. életévüket, vagy mert nem volt elegendő bizonyíték”.²¹

helyzet, ami azzal magyarázható, hogy kiváló az együttműködés a belügyminiszter és a tartományi képviselőház elnöke között, valamint hogy szervezettebb és odafigyelőbb a beavatkozás egy-egy nemzeti indítatású incidens esetében. Adatokkal támasztották ezt alá, mely szerint 2009-ben 150 ilyen előjelű incidenst jegyeztek fel, tavaly pedig 110-et, ami 26,6 százalékos csökkenést jelent. (v.m.: A tartományi rendőrség megalakítása a „jövő zenéje”. *Magyar Szó*, 2011. március 15. 4.)

²⁰ Csorba Béla: A magyarellen incidensek okairól – még egyszer. *VMDP Hírlevél*, VIII. évf. 2010. augusztus 8. 162. sz.

²¹ Egy ítélet. *Magyar Szó*, 2009. január 5. 16.

A vajdasági magyarság körében, de külföldön is a legtöbb kedvezőtlen reagálást az újvidéki Kerületi Bíróság K-472/04. számú, 2005. április 11-i ítélete váltotta ki, amellyel – a Zoran Petrović elleni gyilkossági kísérlet bűncselekménye miatt, a büntető törvénykönyv 47. szakasza 2. bekezdésének 2. pontja alapján – öt temerini fiatal, és pedig Mária Istvánt 15, Illés Zsoltot 13, Szakáll Zoltánt és Uracs Józsefet 11 év és hat hónap, Horváth Árpádot pedig 10 év (összesen 61 év) leröltendő börtönbüntetésre ítélte. (Bővebben Bozóki Antal: Incidensek. *Bozóki Antal [hon]lapja*, <http://bozokiantal.blogspot.com/search/label/Incidensek>. *Lásd* még Szabó Angéla: Füllentős vagy feledékeny? Uo.; Temerini fiúk ügyvédje: Várható a büntetéscsökkenés, csak kérdés, hogy mekkora lesz. Pannon RTV, pannonrtv.com/magyartudat.com; Kabók Erika: Több hely lesz, és több pénz marad. *Magyar Szó*, 2012. november 24. 14.) Baráth Zsolt jobbkios képviselő írásbeli kérdésére, „mit tesz a kormány az elcsatolt országrészekben dúló tudatos romboló asszimiláló politika, továbbá a mindennaposá váló magyarellen erőszak ellen, különös tekintettel Délvidék tekintetében?”, Semjén Zsolt, a nemzetpolitikáért felelős magyar miniszterelnök-helyettes az Országgyűlés honlapján közzétett válaszában kifejtette: „az államközi ügyek rendezésében a kormány a konstruktív párbeszéd híve, és a diplomácia eszközeivel minden lehetséges fórumon tárgyalásokat folytat a délvidék magyarság érdekében. Ugyanakkor jogszérmek esetén az ügyek a rendőri intézkedéseket követően a legkritikább esetben jutnak el bírósági eljárásig, vagy ha

Az ismétlődő temerini incidensekkel kapcsolatban Csorba Béla, a VMDP temerini körzeti elnöke úgy véli, hogy „sokkal többről van itt szó, mint felelőtlen fiatalok egymás közötti nemzeti előjelű leszámolásáról”. Szerinte „a háttérben szélsőséges szerb fasisztoid erők munkálkodása zajlik a temerini magyarok – s példájukon keresztül az egész vajdasági magyarság – megfélemlítése céljából, miközben a bűnüldöző szervek csak tessék-lássék teszik a dolgukat, a szerb politikum pedig lényegében összezár a szerb nemzeti érdekek mentén, s lényegében nem tanúsít kritikus magatartást a szerb előjelű huliganizmussal szemben”.²²

Az állami szervek „ritkán kezelik a súlyuknak megfelelően a helyzetet. Visszamenőleg már egy évtizede élet szegik az uralkodó állapotnak, mert nem kívánatos, hogy a külföldi köztudatban Szerbia olyan országgént szerepeljen, ahol üldözik a kisebbségeket. Gyakran nem minősítik kellően az eseteket, hanem csak szabálysértésként vagy rendbontásként kezelik. Volt már rá példa, hogy a rendőrség kellően járt el, és kisebbség elleni uszítás miatt tett feljelentést, akkor az ügyészség minősítette másként az ügyet” – nyilatkozta Gusztony András, Temerin polgármestere.²³

A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött Vajdaságba, amelyet Doris Pack asszony vezetett. Majd a 2005. szeptember 29-i, Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában „mély aggodalmát fejezte ki az emberi jogok ismétlődő megsértései, valamint a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt”, és azonnali – a hasonló jellegű cselekmények orvoslása, illetve jövőbeli megelőzése érdekében – hatékony fellépésre szólította fel (az akkor még) Szerbia és Montenegró hatóságait, valamint javasolta, hogy küldjenek EU-megfigyelőket (EUMM)²⁴ a térségbe.²⁵

Ne bántsd a magyart! jelszóval 2005. október 15-én – békés és incidensek nélküli – tiltakozó megmozdulásra került sor Szabadkán, mert a rendőrség és az igazságszolgáltatás nem

el is jutnak, a vádat képviselő ügyészség felpuhítva tolmácsolja a tényeket. Sajnálatos tapasztalat, hogy kettős mércét alkalmaznak az ítékezés során, így azonos súlyú bűncselekmények eltérő elbírálás alá esnek attól függően, hogy magyar vagy szerb nemzetiségűek az elkövetők – írta, és szomorú ténynek nevezte azt is, hogy az igazságszolgáltatásban és a rendvédelmi szervekben továbbra sem találhatóak megfelelő arányban a nemzetiségek”. (Nem érvényesül az arányosság elve. *Magyar Szó*, 2012. november 17. 4.)

2012. október 21-én éjjel újabb incidens történt Temerinben. Másnap (október 22-én) nemzeti, vallási és faji gyűlöletből elkövetett bűncselekmény miatt letartóztatták O. Artilát (1989), O. Róbertet (1992), K. Csongort (1993), az óbcesei K. Norbertet (1979) és K. Kornélt (1991), valamint az adai S. Tamást (1994) és A. Flóriánt (1994). N. Predragot (1986) pedig erőszakos viselkedés bűncselekménye miatt tartóztatták le. 30 napos vizsgálati fogságot rendeltek el ellenük, amit 60 nappal meghosszabbítottak. (G. B.: A temerini újfasiszta megnyilvánulás elítélése. *Magyar Szó*, 2012. október 26. 12.; Szabó Angéla: Őket is a börtönben felejtjük? [online]. *Bozóki Antal (hon)lapja*, 2012. november 23. <http://bozokiantal.blogspot.com/search/label/Incidensek>)

²² Csorba Béla: Szélsőségesek újabb brutális akciója Temerinben [online]. *VajdaságMA [Vajdaság]*, 2011. december 25. <http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/12764/Szelsosegesek-ujabb-brutalis-akcioja-Temerinben.html>

²³ Bagi Braskó Márta: Temerini hideg-meleg 2011-ben. *Családi Kör*, 2011. december 22. 18–19.

²⁴ European Union Monitoring Mission.

²⁵ Balázs Katalin – Ódor Bálint szerk.: *A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok nemzetközi forrásai*. Budapest, 2006, HVG–ORAC, 594–595.; HHRF, <http://www.hhrf.org/hhrf/index.php?oldal=124>; Tabajdi Csaba szerk.: *Pro minoritate Europae – Az európai kisebbségekért*. [S. l.], 2009, EU-Ground Kft., 488–490.

végzi hatékonyan munkáját. A tiltakozáson mintegy négyszáz, békés szándékú, fegyelmezetten viselkedő, többségében délvidéki magyar polgár volt jelen. A felszólalók maximálisan a probléma lényegét érintették beszédeikben, és határozottan állást foglaltak a magyarság sérelmére elkövetett atrocitások ellen. Az akciót a Civil Mozgalom emberi jogokkal foglalkozó műhelye kezdeményezte (amelyből később megalakult az Emberi Jogi Központ).²⁶

Az események háttérének felderítésére a 2005. november 2-án létrehozott szerb kormánybizottság – ismereteim szerint – a mai napig nem ült össze, vagy ha összeült is, jelentését mindeddig nem terjesztette a nyilvánosság elé.

Szerbiában még mindig létezik az etnikai vagy vallási kisebbségek elleni hangulatkeltés jelensége, ezt a légkört egyebek között politikusok és sajtószervek táplálják – állapította meg 2008. április 29-én nyilvánosságra hozott jelentésében az Európa Tanács rasszizmusellenes testülete (ECRI).²⁷

„Ha látszólag kevesebb atrocitás is történik, az nem azért van, mert megnőtt a közbiztonság, hanem mert a magyar fiatalok – ha csak tehetik – hétvégeként elkerülik a frekventált helyeket (pl. a szabadkai korszót vagy Temerin szűkebb központját), vagyis kiszorulnak a perifériára, illetve testi épségük megőrzése érdekében egyszerűen otthon maradnak. Nem kétséges: a délvidéki magyar fiatalok egyfajta terror alatt élnek.²⁸ A nagybecskereki Civil Fejlesztési Központ (CRCD) – a 2008. november 5-i közleményében – komoly aggodalmát fejezte ki a Bácskából érkező etnikai incidensekről szóló mind gyakoribb információk miatt, valamint követelte a hatóságtól, hogy derítse fel az eseteket, és büntesse meg az elkövetőket.²⁹

Vajdaságról és az itt élő magyarok helyzetéről tartott közmeghallgatást az EP brüsszeli épületében 2009. április 1-jén Becsey Zsolt és Tőkés László európai parlamenti képviselő, *Elfeledte-e a Vajdaságot az Európai Parlament?* címmel. A magyarokat ért atrocitások kivizsgálására 2005-ben küldött európai parlamenti vizsgálóbizottság jelentését annak elkészülte óta nem mutatták be, ez indokolta a fórum megtartását.³⁰

Az Európai Parlament ún. miniplenáris ülésén, 2010. március 24-én Tőkés László erdélyi képviselő – nem első esetben – a vajdasági magyarok védelmében emelte fel a szavát. Napirend előtti felszólalásában arra kérte Jerzy Buzek európai parlamenti elnököt, hogy határozottan lépjen fel a szerbiai „magyarellenes terrorizmus” leállítása érdekében.³¹

²⁶ A rendezvény utólagos értékelését lásd a http://www.humanrightscenter.net/hu/index.php?option=com_content&task=view&id=164&Itemid=honlapon.

²⁷ CRI(2008)25. Forrás: MTI, <http://www.hhrf.org/hhrf/index.php?oldal=329>; http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/2-Country-by-country_approach/Serbia/Serbia_CBC_3.asp; Hangulatkeltés a kisebbségek ellen Szerbiában. *Magyar Szó*, 2008. április 30. 2.

²⁸ Szenttamási Emberi Jogi Központ: Hajrá, magyarverők!? *Magyar Szó*, 2008. november 1–2. 15.

²⁹ CRCD/CDCS: Povodom indicija o jačanju međunacionalnih tenzija u Bačkoj uz obnavljanje rasprave o prerađi prošlosti [A bácskai nemzeti felszültségek erősödésének jelei kapcsán, a történelem átdolgozásáról szóló viták megújulása mellett]. www.cdcs.org.yu

³⁰ *Elfeledte-e a Vajdaságot az Európai Parlament?* *VMDP Hirlevél*, VII. évf. 2009. április 3. 46. sz.

³¹ A szerbiai magyar nemzeti közösség védelmében. *VMDP Hirlevél*, VIII. évf. 2010. március 26. 62. sz.

A magyar nemzeti kisebbség elleni incidensek (2003–2005)³²

Az incidensek jellege	2003	2004	2005
1. Fizikai támadások	0	8	0
2. Verekedések	2	8	2
3. Katolikus vallási létesítmények rongálása	1	6	2
4. Katolikus temetők és keresztek rongálása és gyalázása	11	17	6
5. Parolák/szlogenek, jelmondatok írása, jelképek rajzolása, pamfletok terjesztése	3	25	3
Összesen	17	64	13

Incidensek 2006–2010

Év	2006	2007	2008	2009	2010
	162 ³³	197 ³⁴	171 ³⁵	150 ³⁶	110 ³⁷
2006–2010 összesen					790 ³⁸

A Tartományi Biztonsági Tanács 2011. október 25-én kihelyezett ülést tartott, amelyen beszámoló hangzott el a vajdasági biztonsági állapotokról. Az ülésre „jelképesen” Temerinben került sor, ahol az utóbbi időben több nemzeti alapú konfliktusra is sor került.

³² *Informacija o mađarskoj nacionalnoj manjini u Republici Srbiji* [Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről]. Beograd, 2005, Savezno ministarstvo nacionalnih i etničkih zajednica [Nemzeti és Etnikai Közösségek Szövetségi Minisztériuma], 7. Bővebben lásd Bozóki: (12. lábjegyzetben) i. m.

³³ Az Európa Tanács rasszizmus- és intoleranciaellenes testületének (ECRI) 2007. december 14-én elfogadott (2008. április 29-én nyilvánosságra hozott), Szerbiáról szóló jelentése szerint 2006-ban a Vajdaságban 162 etnikailag motivált incidens került nyilvántartásba. (Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije: Izveštaj o Srbiji [online]. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Serbia/SRB-CbC-III-2008-22-SRB.pdf>, 29–30)

³⁴ Lásd 18. lábjegyzet.

³⁵ Bozóki: (12. lábjegyzetben) i. m.

³⁶ v.m.: (19. lábjegyzetben) i. m.

³⁷ Lásd 18. lábjegyzet.

³⁸ „Az Európai Bizottság 2010. november 9-én kiadott EU-bővítési jelentésében külön említette, hogy „a Vajdaságban javult a helyzet az etnikai kisebbségek szempontjából, és az ilyen jellegű incidensek száma is csökkent, kivizsgálásukban azonban az EU még mindig számos elégtelenséget tapasztalt.” (Veres Béla – MTI: EB-országjelentés: Javult a helyzet Vajdaságban a kisebbségek szempontjából [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2010. november 9. <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=tukor&id=3743>)

Lásd még Bozóki Antal: Nemzeti alapú incidensek [online]. *VajdaságMA [Tükör]*, 2011. szeptember 24. <http://www.vajma.info/cikk/tukor/4403/Nemzeti-alapu-incidensek.html>; *VMDP Hírlevél*, IX. évf. 2011. szeptember 25. 212. sz.; *A Magyar Polgári Szövetség honlapja*, <http://www.mpsz.net/> 2011. szeptember 25. Bozóki Antal: Ismét „csökkent a nemzeti indíttatású incidensek száma”. *VMDP Hírlevél*, IX. évf. 2011. október 30. 242. sz.; *Kisebbségi Sajtófókus*, 2011. október 29. Az újabb keletű incidenseket lásd a <http://bozokiantal.blogspot.com/search/label/Incidensek> honlapon.

Az ülésen – egyebek mellett – közölték, hogy nemzeti és vallási alapon Vajdaságban az év első kilenc hónapjában 108 incidenst jegyeztek: 5 fizikai támadást, 4 névtelen fenyegetést, 17 szóbeli összetűzést, 43 falfirkálást. Továbbá megrongáltak 18 egyházi létesítményt, hasonló sorsra jutott 17 albán nemzetiségű személy ingatlana, és több kegyeleti és emlékhely megsértését is feljegyezték, közöttük az újvidéki Petőfi Sándor Magyar Művelődési Központ (MMK) épületébe történt betörést.

A beszámoló szerint az incidensek száma „csökkenő tendenciát” mutat. A komolyabb összetűzések közé tartozik a Temerinben elkövetett három verekedés, kettő a szerbek és egy a magyarok kárára. Nemzeti jellegű incidens történt még Óbecsén (2) és a hódásági községhez tartozó Deronján. Összesen 54 ilyen jellegű feljelentés történt, 33 esetben ismertek az elkövetők.³⁹

11.2.3. Bírósági és alkotmánybírósági jogvédelem

Az alkotmányos rendelkezések és jogszabályok mellett a nemzeti kisebbségek (és jogaik) védelmében fontos szerepe van a bíróságoknak, az Alkotmánybíróságnak és a tartományi, illetve köztársasági jogvédőnek (ombudsmannak) és egyéb intézményeknek, valamint az emberi jogvédő civil szervezeteknek is.⁴⁰

11.2.3.1. BÍRÓSÁGI JOGVÉDELEM

A szerb alkotmány szerint az alkotmány és a törvény előtt mindenki egyenlő, mindenki jogosult a hátrányos megkülönböztetés nélküli egyenlő törvényes védelemre (21. szakasz).

Az emberi és kisebbségi jogok és szabadságjogok védelme szempontjából fontos az az alkotmányos elv is, amely szerint „mindenkinek joga van bírósági védelemre, ha megsértették, vagy megvonták tőle valamely, alkotmányban szavatolt emberi és kisebbségi jogát”, valamint „a sérelem okozta következmények elhárítására” (22/1. szakasz).

Az alkotmányban szavatolt szabadságjogok és jogok védelme céljából „a polgárok jogosultak nemzetközi intézményekhez fordulni” (22/2. szakasz).

Az alkotmány szavatolja továbbá az egyenlő jogvédelmet és a jogorvoslathoz való jogot a bíróságok és egyéb állami szervek, a közmegbízattal felruházott személyek, valamint az autonóm tartomány és a helyi önkormányzatok szervei előtt. Ez azt is jelenti, hogy mindenki

³⁹ Góbor Béla: Csökkent a nemzeti indíttatású incidensek száma. *Magyar Szó*, 2011. október 26. 1., 5.

Újvidéken 2012. január 23-án a horvátországi határvonal ellenőrzésével megbízott határrendészet újvidéki regionális központjának megnyitásakor a temerini történésekről szólva Ivica Dačić belügyminiszter hangsúlyozta, a nemzetiségek közötti incidensek száma csökkent az elmúlt évek adataihoz képest. Elmondta, hogy a tartományban jelenleg megfelelő a közbiztonság. Mint közölte, gyakorlattá vált, hogy incidensekkor közösen vesznek részt a kedélyek csillapításában a tartományi, a helyi önkormányzati szervek és a rendőrség (Virág Árpád: Növekedhet a kisebbségi rendőrök száma. *Magyar Szó*, 2012. január 24. 4.)

⁴⁰ Bővebben lásd a *Nemzetiségpolitikai szervek, intézmények és civil szervezetek* című 12. fejezetben, a 12.6. *Emberi jogvédő civil szervezetek* cím alatt.

jogosult fellebbezést vagy más jogorvoslatot benyújtani a jogairól, kötelezettségeiről vagy törvényen alapuló érdekéről döntő határozat ellen (36. szakasz).

A bíróság megakadályozhatja az információk és eszmék tájékoztatási eszközök általi terjesztését, ha ez szükséges a faji, nemzeti és vallási gyűlölet terjesztésének megakadályozásához (50/3. szakasz).

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 23/1. szakasza bírósági és alkotmánybírósági jogvédelmet biztosít a nemzeti kisebbségekhez tartozók számára. Ezt a jogvédelmet a törvény „kártérítési kereset benyújtásaként” fogalmazza meg. A keresetet a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai nyújthatják be az illetékes bírósághoz.

11.2.3.2. ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI JOGVÉDELEM

A 2006. évi alkotmányban új intézmény az alkotmányjogi panasz (170. szakasz), amely „az állami szervek és közmegbízattal felruházott szervezetek olyan egyedi aktusai és cselekményei ellen emelhető, melyek megszegik vagy megvonják az alkotmányban szavatolt emberi és kisebbségi jogokat és szabadságjogokat, amikor védelmükre már egyéb jogi eszköz nem áll rendelkezésre, vagy ilyen nem is volt előíranyozva”. Ennek az intézménynek Szerbiában eddig nem volt hagyománya, és csak az elkövetkező időszakban derül majd ki, hogy az Alkotmánybíróság képes-e a kisebbségi jogok védelmének hatékony ellátására.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 23/2. szakasza alapján az Emberi Jogi és Kisebbségügyi Minisztérium⁴¹ és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai jogosultak az Alkotmánybírósághoz „alkotmányos panaszt benyújtani abban az esetben, ha értékelésük szerint megsértették a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek alkotmányos és szabadságjogát, vagy abban az esetben, ha hozzájuk fordul a nemzeti kisebbséghez tartozó személy, akinek véleménye szerint megsértették alkotmányos és szabadságjogát”.

A nemzeti tanács a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény 10. szakaszának 12. pontja alapján eljárást indíthat az Alkotmánybíróság, a polgári jogvédő, a tartományi és a helyi ombudsman, valamint más hatáskörrel rendelkező szerveknél, amikor megítélése szerint a nemzeti kisebbségekhez tartozóknak az alkotmányban és törvényben szavatolt jogainak és szabadságjogainak megsértésére került sor. Amennyiben ezt az eljárást nemzeti kisebbséghez tartozó személy nevében indítaná meg, előzőleg írásos meghatalmazást kell szereznie (13. pont).

⁴¹ A minisztérium beolvadt a 2011. március 14-én hivatalba lépett szerb kormány Kisebbségjogi, Közigazgatási és Helyi Önkormányzati Minisztériumába. A 2012. május 6-i választások után ez a minisztérium is megszűnt, és helyette Ivica Dačić kormánya (2012. augusztus 2-i rendeletével) Emberi és Kisebbségi Jogi Hivatalt alakított.

11.3. A PETÍCIÓHOZ VALÓ JOG

A szerb alkotmány szavatolja a petícióhoz való jogot: mindenki jogosult, hogy egyénileg vagy másokkal egyetemben petícióval és egyéb beadvánnyal forduljon az állami szervekhez, a közmegbízattal felruházott szervezetekhez, az autonóm tartomány és helyi önkormányzati egységek szerveihez, és ha igényt tart rá, ezektől választ is kapjon. Senki sem szenvedhet káros következményeket petíció és egyéb beadvány átadása, illetve az átadott petícióban és egyéb beadványban kifejtett álláspontja miatt, kivéve, ha ezzel bűncselekményt követett el (56. szakasz).

■

■